

Η ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ «ΦΟΙΝΙΞ» ΤΗΣ ΘΑΣΟΥ

Γεώργιος Παπαδόπουλος

Σε προηγούμενα τεύχη των «Θασιακών» μνημονεύτηκε η αδελφότητα «Φοίνιξ». Ποια όμως ήταν αυτή η αδελφότητα, από ποιους συστήθηκε, πότε, ποιοι οι στόχοι της και ποια η προσφορά της, είναι θέματα που θα μας απασχολήσουν στην παρούσα σύντομη έρευνά μας.

Η αδελφότητα «Φοίνιξ» μνημονεύεται για πρώτη φορά σ' ένα έγγραφο της 29ης Δεκεμβρίου 1873 που προέρχεται από τ' αρχείο της Σουσάνας Τζιάτα. Στο έγγραφο αυτό αναφέρεται ότι ο Σωτήριος Ιωάννου αναγνωρίζεται μέλος της αδελφότητας υπό τίτλον προστάτης και επροπλήρωσε 30 γρόσια για συνδρομή τριών μηνών. Το παραπάνω έγγραφο υπογράφεται από το γραμματέα Ι. Λασκαρίδη και από τον ταμία Ι. Προκοβούδη¹. Από τα όσα αναφέρονται προκύπτει ότι η σύσταση της αδελφότητας θα πρέπει να έγινε ή το Δεκέμβριο του 1873 ή λίγους μήνες πριν από τις 29-12-1873, αφού ήδη μνημονεύεται η ημεροχρονολογία αυτή, και ότι δύο από τα μέλη του πρώτου πενταμελούς² Διοικητικού Συμβουλίου της ήταν ο Ι. Λασκαρίδης και Ι. Προκοβούδης. Ο πρώτος ήταν ντόπιος από την Ποταμιά, ο δεύτερος ξένος που είχε εγκατασταθεί στη Θάσο. Βάση των οικονομικών της αδελφότητας αποτέλεσε η μηνιαία τακτική εισφορά των μελών της. Τα απλά μέλη πλήρωναν μια μικρή εισφορά κάθε μήνα, ενώ τα μέλη που χαρακτηρίζονταν προστάτες πλήρωναν 10 γρόσια το μήνα. Η αδελφότητα κάνει τα πρώτα βήματά της το 1873. Απονέμει τίτλους για να κεντρίσει το φιλότιμο των πλουσίων και να μπορέσει να τους κάμει μέλη του. Επειδή η κίνηση για τη σύσταση της αδελφότητας προέρχεται κυρίως από ξένους που είχαν εγκατασταθεί στη Θάσο, γι' αυτό καταβάλλεται προσπάθεια να στηρίξει το έργο της αδελφότητας η αριστοκρατία του νησιού. Το 1874 επιστρέφει από το Μόναχο στη Θάσο ο φοι-

1. Βλ. Κωνσταντίνου Χιόνη, Η αδελφότης «Φοίνιξ» της Θάσου, εφημ. «Ταχυδρόμος» Καβάλας, αριθ. φ. 11801/23-5-1974.

2. Το Διοικητικό Συμβούλιο ήταν πενταμελές, όπως προκύπτει από νεότερο έγγραφο της 3ης Σεπτεμβρίου 1879, όπου υπογράφουν και τα πέντε μέλη.

τητής της ιατρικής Κων/νος Δημητριάδης, ο οποίος έγινε ένθερμος υποστηρικτής και θιασώτης των στόχων που είχε χαράξει η αδελφότητα. Βασικός στόχος της αδελφότητας, όπως φαίνεται, ήταν η πνευματική αναβάθμιση του νησιού. Κατά τη χρονική περίοδο 1874-75 η αδελφότητα αποστέλλει ενημερωτικές επιστολές σε πνευματικούς ανθρώπους της Θάσου για να υποστηρίξουν το έργο της. Δυο τέτοιες επιστολές είχε λάβει και ο Καλλίνικος Σταματιάδης, αρχιμανδρίτης της εκκλησίας του Αγίου Γεωργίου στο Μόναχο. Η μια απ' αυτές τις επιστολές συνοδευόταν και με το πρόγραμμα του «Φοίνικος», που περιείχε 12 κεφάλαια. Δε μας σώθηκε βέβαια το σχετικό πρόγραμμα αλλ' από γράμμα που έστειλε ο Κων/νος Δημητριάδης στο θείο του Καλλίνικο Σταματιάδη για να του αναγγείλει την ίδρυση και δράση της αδελφότητας, ο τελευταίος του απάντησε στις 12/24 Αυγούστου 1875 τα'εξής: «Εκ της επιστολής σου μανθάνω ότι οι περί της πατρίδος ημών καλοκαθάως φροντίζοντες είναι ξένοι και ουχί εντόπιοι. Παρ' αυτών έλαβον δύο επιστολάς και ηπόρουν εκ των επωνυμιών, διότι ήσαν ξένοι και ουχί της πατρίδος. Έλαβον και το πρόγραμμα του «Φοίνικος» του συλλόγου εμπεριέχον 12 κεφάλαια. Δεν μέφομαι την αγαθήν των καλών προαίρεσιν, ήτις είναι τω όντι δικαία, θεωρώ όμως αυτήν ατελεσφόρητον. Εάν εξ αρχής εφρόντιζον να πείσωσι τους προύχοντας να δεχθώσι την γνώμην αυτών και να συμπράττωσιν ομού, τότε ήλπιζόν τι των αποτελεσμάτων. Μη έχοντας τοπικήν φυτείαν, δύσκολος η καρποφορία»³. Ο Κων/νος εξακολουθεί να επιμένει στο θείο του για την εθνική αποστολή του «Φοίνικος», έστω κι αν η πρωτοβουλία της σύστασης δεν προερχόταν από ντόπιους αλλά από ξένους. Γι' αυτό ο Καλλίνικος σ' άλλο του γράμμα αναφέρει σχετικά: «Η του γράμματός σου περιγραφή μ' απαλλάττει από της πρώτης ιδέας, ην είχον περί του συλλόγου του «Φοίνικος». Είναι αναμφιβόλως κάλλιστος αλλά σχεδιογράφημα μόνον, άψυχον, όστις δεν πείθει τους Θασίους να εννοήσωσιν ότι η παιδεία είναι κρείττων των μελισσίων, των αμπελώνων, των ελαιοδένδρων και λοιπών· διότι και ταύτα είναι χρισιμώτατα, άνευ όμως της παιδείας ουδέν ωφελούσιν, ως έπρεπε. Χρεία λοιπόν υπάρχει να εννοηθή τούτο και τότε προύχοντες και λαός να την υποστηρίξωσι. Τούτο μόνον φέρει εις πέρας το παν»⁴. Οι δισταγμοί και οι δυσοίωνες προβλέψεις του Καλλίνικου, που οφείλονταν βασικά στο ότι η πρωτοβουλία της κίνησης οφείλονταν σε ξένους και όχι σε ντόπιους, δεν επαληθεύτηκαν. Τα επόμενα χρόνια η αδελφότητα ανέπτυξε μεγάλη δραστηριότητα και αγχώλιασε όλους τους Θασίους. Τη διοίκηση την αναλαμβάνουν πλέον ντόπιοι που έχουν

3. Βλ. Αποστ. Ε. Βακαλοπούλου, *Ιστορία της Θάσου (1453-1912)*, έκδ. ΕΜΣ, Θεσ/νίκη 1984, σ. 139.

4. Βλ. Αποστ. Ε. Βακαλοπούλου, *ό.π.*, σ. 139.

έρεσμα στο λαό. Τα οικονομικά της ενισχύονται με δωρεές φιλομούσων Θασίων. Ένας τέτοιος μεγάλος φιλόμουσος και δωρητής ήταν ο Χατζηκωνσταντίνος Ιωάννου, που το Μάιο του 1878 είχε δωρήσει στην κοινότητα Παναγίας 8.680 γρόσια σε χρεώγραφα για τις ανάγκες του σχολείου της Κοινότητας. Τον επόμενο χρόνο όμως, στις 3-9-1979, τα ίδια χρεώγραφα με τους τόκους ο δωρητής τα μεταβιβάζει στο Διοικητικό Συμβούλιο της αδελφότητας «Φοίνιξ». Το ποσό που μεταβιβάζεται αποτελείται από 9.995 γρόσια. Τη δεύτερη αυτή πράξη την υπογράφει όλο το διοικητικό συμβούλιο της αδελφότητας και την επιβεβαιοί ο μητροπολίτης Μαρωνείας Ιερώνυμος⁵. Πρόεδρος της αδελφότητας το 1879 ήταν ο πρώην πρόεδρος της Θάσου και προεστός της Παναγίας Δημ. Χ' Κωνσταντινίδης, ταμίας ο Αναγνώστης Αυγουστή και μέλη οι γνωστοί Θάσιοι Δ. Θωμαΐδης, Σωτήριος Ιωάννου και Ι. Λασκαρίδης. Ο Δ. Θωμαΐδης ήταν από τις Μαριές, ο Σωτήριος Ιωάννου Λαμπίρης από το Θεολόγο και ο Ι. Λασκαρίδης από την Ποταμιά.

Το ταμείο της αδελφότητας γρήγορα γίνεται εύρωστο από τις συνεχείς δωρεές που δέχεται. Οι προσφορές δεν ήταν μόνο σε χρήμα αλλά και σ' ακίνητα, ήτοι ελαιόδενδρα και ζώα. Η οικονομική αυτή άνθιση επέτρεψε στην αδελφότητα να παίζει το ρόλο μιας τοπικής τράπεζας. Δανείζει χρήματα και για εξυπηρέτηση αυτών που είχαν ανάγκη και για αύξηση του κεφαλαίου της. Από ομόλογο, που φέρει χρονολογία 31-12-1892 και δημοσιεύουμε, αποδεικνύεται ο νέος ρόλος της αδελφότητας, αφού ο Θεόδωρος Ιωάννου δανείζεται το ποσό των 1320 γροσίων με τόκο 12% από τον ταμιά της αδελφότητας «Φοίνιξ». Σε σύντομο χρονικό διάστημα, έξω από κάθε προσδοκία, η αδελφότητα έφθασε σε σημείο να παίζει σημαντικό ρόλο στην πνευματική, οικονομική, πολιτιστική αλλά και πολιτική εξέλιξη του τόπου αυτού. Αποκτά ιδιόκτητο χώρο για τις συγκεντρώσεις της, τον «καφενέ της αδελφότητας» ή «κονάκι της αδελφότητας» όπως το έλεγαν, στην κεντρική πλατεία της Παναγίας. Οι ονομασίες αυτές κυκλοφορούσαν στα στόματα των παλιών πριν μερικά χρόνια. Ο αναφερόμενος «καφενές» δωρήθηκε στην εκκλησία από κάποια κυρία «Δόμνα» και η εκκλησία τον παραχώρησε με τη σειρά της στο σύλλογο.

Στον «καφενέ» μαζεύονταν υπό την προστασία της εκκλησιαστικής επιτροπής τ' «αδελφια» του χωριού μαζί και οι «αζάδες» (προύχοντες) των άλλων χωριών, που έρχονταν κάθε Κυριακή μετά τη λειτουργία καβάλα πάνω σε ζώα στολισμένα με κιλίμια. Ένας κήρυκας γύριζε στο χωριό και φώναζε:

5. Βλ. Κωνσταντίνου Χιόνη, Η αδελφότης «Φοίνιξ» της Θάσου, εφημ. «Ταχυδρόμος» Καβάλας, αριθ. φ. 11801/23-5-1974 και 11802/24-5-1974. Πρβλ. στου *Ιδίου*, *Ανέκδοτα δικαιοπρακτικά έγγραφα της Θάσου*, περ. «Θασιακά», τ. 3, σ. 126.

«κατβήτι στουν καφινέ τσι Δόμνας...». Συζητούσαν πολλά θέματα κι έπαιρναν αποφάσεις. Μετά τη συγκέντρωση γύριζαν μ' ένα κουτί στα καφενεία κι έκαναν έρανο. Ο καφενές αργότερα μεταφέρθηκε στη Σχολική Εφορεία, η οποία το νοίκιαζε. Με τα έσοδα αυτά κάλυπτε διάφορες λειτουργικές ανάγκες του Σχολείου ή συμπλήρωναν τη δαπάνη της μισθοδοσίας των δασκάλων. Πριν από τον πόλεμο του 1940 θα πουληθεί σε ιδιώτες για να χτιστεί το σημερινό σχολείο.

Η αδελφότητα «Φοίνιξ» βλέπουμε το 1902 να βρίσκεται σε σχέσεις με το φιλολογικό σύλλογο «Παρνασσό». Οι έντονες δραστηριότητες της αδελφότητας φαίνεται ν' ατονούν στα επόμενα χρόνια. Το έργο της όμως το συνέχισε ο σύλλογος «κυριών και δεσποινίδων» ή σύλλογος «κυριών ευποιϊτας». Οι σκοποί του νέου συλλόγου φαίνεται να είναι φιλανθρωπικοί. Αυτό μέχρι που ήρθε ως δάσκαλος στην Παναγία ο Ανδρεάδης, ο οποίος είχε αποφοιτήσει από την περίφημη μαρούλαιο σχολή των Σερρών. Αυτός οργάνωσε το σύλλογο κατά τη διάρκεια του μακεδονικού αγώνα που παίζει ένα άλλο ρόλο πιο δύσκολο τώρα. Συμμετέχει ενεργά στο μακεδονικό αγώνα, στον οποίο πηγαίνουν και τα περισσότερα από τα χρήματα των εράνων. Η αδελφότητα «Φοίνιξ», ύστερα από μια περίοδο 35-38 χρόνων, αρχίζει να χάνεται. Κάπου μένουν οι αναμνήσεις του μέσα στο σύλλογο «κυριών ευποιϊτας», που θα υπάρχει για λίγα ακόμη χρόνια. Έγστερα θα σβήσει κι αυτός για να ξεχαστούν από τους νεότερους.

1

1873 Δεκεμβρίου 29

Αριθμ. 87. Η εν Παναγία Θάσου αδελφότης «Φοίνιξ». Ο κύριος Σωτήριος Ιωάννου εκ Θεολόγου αναγνωρίζεται μέλος της Αδελφότητος υπό τίτλον προστάτης. Τη 29 10βρίου 1873. Εν Παναγία. Ο γραμματεύς Ι. Λασκαρίδης. Επροπλήρωσε μηναία 3 γρ. τριάκοντα αριθμ. 30. Ο ταμίας Ι. Προκοβούδης.

2

1892 Δεκεμβρίου 31

Ομόλογον διά γρ. 1320. Τα άνω χίλια τριακόσια είκοσι (αριθμ. 1320) γρ. έλαβον εις μετρητά παρά του ταμία της αδελφότητος «ο Φοίνιξ», υπόσχομαι δέ να πληρώσω ταύτα μετά μήνες τέσσαρες αρ. 4 από σήμερα με νόμιμον τόκον προς 12 τοις εκατό και εις ένδειξιν. Εν Παναγία Θάσου τη 31 10βρίου 1892. θεώδορος Ίωάννου υπόσχωμαι και υπογράφομαι διά χηρός ΠαπαΝικουλάου καί ο υδιος + Κωνσταντίνος Δ. Προέδρου έγγυητής καί πληρωτής. Κωνσταντίνος Δ. Προέδρου μάρτυς. ΠαπαΝικόλας μάρτυς.